

4 семинардын ТЕМАСЫ:

Жусуп Абдрахмановдун ачарчылык менен күрөшүүдөгү ишмердүүлүгү жана гуманисттик саясаты (1931–1933-жж.)

1. Историкалык контекст

1931–1933-жылдары Казакстандын жана Борбор Азиянын кең аймактарында массалык ачарчылык орун алган. Бул кырдаал Совет өкмөтүнүн күч менен жүргүзгөн **жамаачылдаштыруу (коллективдештирүү)** жана **мал-мүлктү тартып алуу саясатынын** кесепети болгон. Казакстандын айрым райондорунда калктын 40%га жакыны каза болгон.

Бул учурда Кыргызстан (андагы Кыргыз АССР) коңшу республика катары чоң гуманитардык басымга туш болгон – **миндеген ачкачылыкка кабылган казактар Кыргызстанга агылып келген.**

2. Абдрахмановдун жетекчилик позициясы

Жусуп Абдрахманов 1927–1933-жылдары Кыргыз ССРинин Эл Комиссарлар Советинин (Совнарком) төрагасы болуп иштеген. Бул — азыркы тил менен айтканда өкмөт башчысы дегенди билдирет.

Абдрахманов бул мезгилде Москвадан келген көрсөтмөлөргө **сокур ишенбей**, республикадагы реалдуу абалга жараша **гуманисттик жана улуттук кызыкчылыкты коргоо саясатын жүргүзгөн.**

3. Ачарчылык менен күрөшүү жана качкындарды кабыл алуу

3.1. Казак качкындарын кабыл алуу

- 1931–1933-жылдары Казакстандан Кыргызстанга **100 миңден ашуун** качкын келген деген архивдик маалыматтар бар (Кыргызстандын Борбордук архивинин документтери жана советтик статистика).
- Жусуп Абдрахманов аларды **“боордош эл”** катары кабыл алып, **мамлекеттик деңгээлде жардам көрсөтүү буйругун берген.**

3.2. Жардам чаралары

- Кыргызстандын түштүк жана түндүк аймактарында **убактылуу жашоо пункттары** ачылган;
- Колхоздорго жана жергиликтүү аткаруу комитеттерине **тамак-аш, мал, үрөн, турак-жай** бөлүп берүү боюнча **совнаркомдун токтому** чыккан;
- Абдрахманов Москвага кат түрүндө кайрылып, **“бул элдерди ачка калтыруу — социализмдин идеалына каршы”** деп жазган (бул кат кийин «жол берилбес улутчул позиция» катары сындалган).

4. Москва менен каршылык

Абдрахманов Москвадагы Борбордук бийликке эки негизги маселеде каршы чыккан:

1) Күч менен коллективдештирүү саясатына сын

Ал **“жамаачылдаштыруу ыктыярдуу болушу керек”** деп айтып, кыргыздардын жана казактардын мал чарбасына жараша өзгөчө ыкма сунуш кылган. Бул позиция Москва тарабынан **“оңчул улутчул багыт”** деп бааланган.

2) Гуманитардык жардам маселеси

Москва Казакстандын ачкачылык кырдаалын **“убактылуу чарбалык кыйналыш”** катары баалап, эл аралык жардамга тыюу салган.

Абдрахманов болсо Кыргызстандын өз ичинен да, коңшу аймактардан да жардам көрсөтүүнү уланткан. Бул анын саясий карьерасына оор кесепет алып келген.

5. Натыйжалар жана кесепеттер

- Абдрахманов жүргүзгөн саясат **он миңдеген казак жана кыргыз үй-бүлөлөрүн сактап калган;**
- Бирок анын бул кадамы Москва тарабынан **“центрге баш ийбөө, улутчул саясат жүргүзүү”** деп бааланып, 1933-жылы кызматтан алынуусуна жана кийин (1938-жылы) репрессияланып атылышына алып келген.

6. Илимий талдоо (кейс талкуу үчүн суроолор)

1. Абдрахмановдун ачарчылык менен күрөшүү саясаты ошол доордо “советтик идеологиянын чегинде” кабыл алына ала турган саясат беле?
2. Москва – борбор менен каршылыгы анын саясий лидерлик стилин кантип мүнөздөйт?
3. Эгер Абдрахманов Москва көрсөтмөлөрүн толук аткарган болсо, Кыргызстандын гуманитардык абалы кандай болмок?
4. Бул кейсти азыркы гуманитардык саясат жана кризис-менеджмент ысулдары менен салыштырса болобу?

7. Илимий баалоо

Жусуп Абдрахмановдун ачарчылык мезгилиндеги ишмердүүлүгү – бул жөн гана чарбалык аракет эмес, адамдын жана элдин тагдыры үчүн мамлекеттик гуманизмдин үлгүсү. Ал улуттук кызыкчылыкты коргоо менен эл аралык гуманитардык жоопкерчилик ортосундагы тең салмактуулукту сактоого аракет кылган.

Советтик доордо мындай позиция **“партиялык дисциплинага каршы келүү”** катары каралганы менен, азыркы көз караштан алганда бул **адамзаттык баалуулуктарды жогору койгон саясий кайратмандык** катары бааланат.

8. Корутунду

Жусуп Абдрахмановдун 1931–1933-жылдардагы ишмердүүлүгү Кыргызстандын гана эмес, Борбор Азиянын гуманитардык тарыхында өзгөчө орунда турат.

Анын казак качкындарын сактап калуу аракеттери — **борбордук бийликке каршы моралдык каршылык**, ал эми бул анын тарыхтагы **каармандык жана адилеттик символуна** айланышына өбөлгө түзгөн.

9. Колдонууга ылайыктуу булактар (магистранттар үчүн)

1. Кыргызстандын Борбордук мамлекеттик архиви, ф. 58, оп. 1, д. 247 – Абдрахмановдун Совнарком токтомдору.
2. “Кыргызстандын тарыхы: документтер жана материалдар” (Бишкек, 1999).
3. Абдрахманов Ж. *Избранные речи и статьи.* — Фрунзе, 1932.
4. Абдрахманова Г. “Жусуп Абдрахманов – кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн архитектору.” (Бишкек, 2010).
5. Абдрахманов жөнүндөгү материалдар: “Кыргызстанда совет доорундагы ачарчылык жана гуманитардык саясат” (КР Тарых институту, 2018).